

HORIZONT 2023/8

Migrációkutató Intézet

Tárik Meszár – Tóth Klaudia: **Marokkó Európa védőbástyája – az arab ország szerepe a nyugat-mediterrán térség migrációs rendszerében**

2023. 06. 06.

Tárik Meszár – Tóth Klaudia: Marokkó Európa védőbástyája – az arab ország szerepe a nyugat- mediterrán térség migrációs rendszerében

MAROKKÓ HÁRMAS SZEREPE AZ EURO-AFRIKAI MIGRÁCIÓS RENDSZERBEN

Marokkó ma hármass szerepet tölt be az euro-afrikai migrációs rendszerben, pontosabban: kibocsátó, tranzit- és célország is egyben. A közel-keleti, valamint szubszaharai régiók jelenlegi politikai, gazdasági és társadalmi körülményei továbbra is motiválják a menekültek és migránsok Marokkóba áramlását, amelyet többségük a régió néhány stabil és biztonságos országának egyikeként tart számon. E migrációs hullámok mögött olyan okok rejtőznek, mint például a politikai bizonytalanság, az egyes nyugat-afrikai országokban zajló fegyveres konfliktusok, a gazdasági visszaesés, az etnikai erőszak jelenléte és a líbiai válság, ahol korábban sok szubszaharai bevándorló talált munkalehetőséget.¹ A migránsok számára az észak-afrikai állam abból a szempontból is vonzó, hogy több munkalehetőséget kínál, magasabb fizetéseket biztosít, valamint határos Európával. Azon bevándorlók esetében, akik Marokkóra, mint tranzitorszagra tekintenek, többnyire Spanyolország jelenti a célállomást, ami mögött az ottani magasabb életszínvonal, a jobb oktatási lehetőségek és az emberi jogok tiszteletben tartása a legfőbb motivációs erő. A médiajelentések legtöbbször az Európába tartó migránsokra koncentrálnak, de azt általában kifejejtik beszámolóikból, hogy ezek a bevándorlók gyakran Marokkóban ragadnak.² Azt is fontos megemlíteni, hogy az észak-afrikai ország erőn felül teljesít az illegális migráció elleni küzdelemben, és sokat tesz az

¹ TÁRIK 2021a; TÁRIK 2021b.

² TÁRIK 2021a; TÁRIK 2021b.

ABSZTRAKT

A Migrációkutató Intézet munkatársai, Tárik Meszár és Tóth Klaudia 2023 tavaszán a Marokkói Királyságban végeztek terepkutatást, amely során az észak-afrikai arab országok a nyugat-mediterrán térség migrációs rendszerében betöltött szerepét vizsgálták. Megállapításuk szerint Marokkó kulcsfontosságú tényező a nyugat-mediterrán térség migrációs rendszerében, mivel emellett, hogy kibocsátó ország, sok szubszaharai afrikai bevándorló célországa is. Továbbá nem elhanyagolható tény, hogy az elmúlt két évtizedben fontos tranzitországgá lépett elő, ahonnan viszonylag rövid idő alatt több különböző irányból is el lehet jutni az Európai Unió területére. Az elemzés célja, hogy bemutassa a Marokkóból Spanyolországba tartó migrációs útvonalakat, valamint az előbbire nehezedő illegális bevándorlás okozta kihívásokat. Ezenfelül az észak-afrikai ország migrációs keretrendszerét és főbb bevándorlási törvényeit is ismertetjük, illetve megvizsgáljuk, hogy ezek miként valósulnak meg a gyakorlatban.

embercsempész bűnszervezetek felszámolásáért. Mivel útját állja a szubszaharai Afrikából érkező bevándorlók tömegének, kijelenthetjük, hogy Európa egyik legfontosabb védőbástyájaként is funkcionál.

Az elemzésben többek között megvizsgáljuk Marokkó migrációs keretrendszerét, főbb bevándorlási törvényeit, valamint rávilágítunk arra, hogy miért nevezhető kapuőr országnak. Elemezzük azokat az irreguláris migránsok által leginkább használt útvonalakat, amelyek a nyugat-mediterrán és nyugat-afrikai térségen keresztül vezetnek Spanyolországba. Kifejtjük, hogy az embercsempészek milyen módszerekkel és milyen díjak ellenében szervezik meg az illegális utakat, valamint arra is kitérünk, hogy a Nemzetközi Migrációs Szervezet hogyan menedzseli az önkéntes hazatérési programot.

MAROKKÓ MIGRÁCIÓS KERETRENDSZERE ÉS FŐBB BEVÁNDORLÁSI TÖRVÉNYEI

A marokkói migrációs keretrendszer jelentős változásokon ment keresztül az elmúlt években. Ahogy már említettük, az ország fontos tranzitponttá vált az Európába illegálisan belépni kívánkozó bevándorlók számára. Ezen kialakult helyzetre az észak-afrikai arab ország egy olyan migrációs politika kidolgozásával válaszolt, amely szabályozni kívánja a migránsok áramlását, miközben védi emberi jogait is. Marokkó korábban számos emberi jogokkal kapcsolatos nemzetközi egyezményt és jegyzőkönyvet is ratifikált, azonban az országot érintő jelentős kihívások miatt egyes civil társadalmi szervezetek³ szerint azok betartása nem mindig valósul meg. A Marocaine Des Droits Humains (AMDH) emberi jogi szervezet már többször is bírálta a marokkói hatóságok migrációkezelését, különösen a migránsok fogva tartásával és kitoloncolásával összefüggésben. A szervezet olyan esetekre hívta fel a figyelmet, amikor a bevándorlókat akarataik ellenére rossz körülmények között tartották, továbbá a hatóságok általi erőszakkal és bántalmazásnak voltak kitéve, és mindenféle eljárás nélkül erőszakkal szállították el őket távoli, vidéki területekre.⁴ Az AMDH és a hozzá hasonló szervezetek e tevékenységek betiltását, valamint a menekültek és menedékkérők jogainak tiszteletben tartását szorgalmazzák. Mindezekből kiderül, hogy a Marokkói Királyság migrációkezelése nem mindig tekinthető konzekvensnek, és az ország mindenkori migrációs stratégiája is rendkívül összetett, ezért annak megértése érdekében elengedhetetlen az azzal kapcsolatos főbb változások és mérföldkövek áttekintése:

³ GADEM 2015; AMDH 2020.

⁴ Az elmúlt években gyakorta szült konfliktusokat a szubszaharai Afrikából származók Marokkóba vándorlása. Ezek a bevándorlók jobb gazdasági lehetőségeket keresnek, valamint sokan a konfliktusok és az üldöztetés miatt hagyják el saját hazájukat. A migránsok beáramlása azonban feszültségekhez vezet a marokkói társadalomban, ami az AMDH szerint részben a kormány felelősségének is betudható. Tudvalevő, hogy a marokkói hatóságok időnként összegyűjtik a szubszaharai migránsokat, és a városok peremterületére vagy vidékre szállítják őket. Itt gyakran találkoznak a marokkói társadalom szegényebb rétegeivel, akik szintén gazdasági nehézségekkel küzdenek. E két eltérő háttérű és korlátozott erőforrásokkal rendelkező csoport találkozása feszültségekhez és esetenkénti ellenségeskedéshez vezet. Forrás: Ezen információk a Migrációkutató Intézet munkatársainak az AMDH munkatársaival 2023. március 28-án Rabatban folytatott személyes beszélgetése során hangoztak el.

Marokkó 1956-ban ratifikálta a menekültek jogállásáról szóló 1951. évi genfi menekültügyi egyezményt⁵ és 1968-ban annak 1967. évi jegyzőkönyvét.

A menedéjjoggal kapcsolatban Marokkó 1957. augusztus 29-én királyi rendeletet fogadott el, amelyben kitért az 1951. évi genfi menekültügyi egyezmény végrehajtásának módozataira. A rendelet létrehozta a Menekültek és Hontalanok Hivatalát (Bureau des Réfugiés et Apatrides, a továbbiakban: BRA) és egy menedékjogi fellebbezési osztályt a Külügyminisztériumban. Ezenkívül a rendelet kikötötte, hogy a BRA felelős az UNHCR megbízatása vagy az 1951. évi egyezmény szerinti kritériumok szerinti személyek menekültstátuszának elismeréséért, valamint a tartózkodási engedélyek és egyéb dokumentumok kiadásáért a kérelmezők számára.⁶

Az ország 2003-ban elfogadta a 02-03. számú bevándorlási törvényt. Ez meghatározza a menedékkérők vagy menekültek tartózkodási igazolványának megadási feltételeit (17. cikk), a kiutasítás vagy kitoloncolás megtagadásának kritériumait (29. cikk), valamint a menedékkérőkkel a várakozási területeken való bánásmódra vonatkozó eljárásokat.⁷

Marokkó 2011-ben elfogadott alkotmánya⁸ elismeri az ország által ratifikált nemzetközi egyezmények elsőbbségét a nemzeti joggal szemben, és megállapítja, hogy a marokkói állampolgársággal nem rendelkezők ugyanazokat az alapvető szabadságjogokat élvezik, mint az ország állampolgárai.⁹

A marokkói király, VI. Mohamed 2013 szeptemberében hivatalosan bejelentette a migráció és a menekültügy „humanitárius megközelítésének” tervét. Ennek keretein belül egy új, átfogó, integrált és humánus bevándorlási és menekültügyi politika kidolgozásáról döntött, összhangban az ország nemzetközi és regionális emberi jogi kötelezettségvállalásaival, ami az irreguláris bevándorlók, a menekültek és az emberkereskedelem összetett és egymással összefüggő kérdéseivel foglalkozik, és felelős a migrációval kapcsolatos nemzetközi és regionális együttműködés előmozdításáért. Alapvető cél volt, hogy az ország menekültügyi politikája igazodjon a nemzetközi normákhoz, különösen a menekültek jogállásáról szóló 1951. évi egyezményhez és annak 1967. évi jegyzőkönyvéhez.¹⁰ Ezen túlmenően a marokkói kormány 2013. szeptember 25-én reaktíválta a BRA-t (amely 2003 óta inaktív volt), és egy bizottságot hozott létre az UNHCR-nél nyilvántartásba vett menekültek legalizálására.¹¹

2014-ben Marokkó elfogadta első Nemzeti Bevándorlási és Menekültügyi Stratégiáját (SNIA), amely fontos hazai jogi reformokat tartalmazott a menedéjjoggal és a migrációval

⁵ Az 1951. évi genfi menekültügyi egyezmény és annak 1967. évi jegyzőkönyve az ENSZ égisze alatt létrejött jogi dokumentum, amely meghatározza a menekült nemzetközi jogi fogalmát, megállapítja a menekültek jogait és az államok velük szemben fennálló jogi kötelezettségeit. Lásd: MIGRÁCIÓKUTATÓ INTÉZET (é. n.).

⁶ UNHCR é. n.

⁷ KHALIL 2022.

⁸ Marokkó 1956-ban vívta ki függetlenségét, amióta összesen hat alkotmányt hirdettek ki: 1962-ben, 1970-ben, 1972-ben, 1992-ben, 1996-ban és 2011-ben. Lásd: EMBASSY OF THE KINGDOM OF MOROCCO IN JAPAN é. n.

⁹ Morocco's Constitution of 2011.

¹⁰ JACOBS 2023.

¹¹ UNHCR é. n.

kapcsolatban, és megkönnyítette az országban tartózkodó külföldiek jogainak elismerését. Azonban fontos tudni, hogy a SNIA-ban javasolt számos kritikus jogi reform azóta sem került jóváhagyásra, és a stratégia végrehajtása országszerte aszimmetrikusnak tekinthető.¹²

2018 nyarán megkezdődött a szubszaharai migránsokkal szembeni kemény fellépés, beleértve a rendőrségi razziákat és az emberi jogok megsértését. A rajtaütéseket a marokkói kormány sem tagadta. A kormány tisztviselői szerint a razziák az embercsempészet és az irreguláris bevándorlók ellen irányulnak, de az olyan emberi jogi csoportok, mint a Groupe Antirasist d'Accompagnement et de Defense des Etrangers et Migrants (GADEM) és az AMDH azzal érvelnek, hogy a razziák önkényes letartóztatásokat, kiutasításokat, sőt kiskorúak fogva tartását is magukban foglalják. Az ország vezetése ezzel szemben azt hangoztatja, hogy ők mindig is tiszteletben tartották a korábban aláírt nemzetközi egyezményeket. Álláspontjukat megerősítendő, 2018 decemberében Marokkó is aláírta az ENSZ biztonságos, rendezett és szabályos migrációról szóló Globális Migrációs Paktumát, amelynek célja a migrációval kapcsolatos nemzetközi együttműködés kereteinek megteremtése.¹³

2022-ben az Európai Bizottság és Marokkó megújították partnerségüket az irreguláris migráció és az embercsempész-hálózatok elleni küzdelem terén. Kiemelték a migrációs ügyekben megosztott felelősségen alapuló együttműködésük eredményeit, és megállapodtak abban, hogy megújítják szövetségüket annak érdekében, hogy együtt dolgozzanak az embercsempész-hálózatok felszámolása érdekében, különösen az új bűnszervezetek megjelenését követően, amelyek rendkívül erőszakos módszereket alkalmaznak. Emellett a felek sajnálatukat fejezték ki a 2022. június 24-én bekövetkezett melillai tragédia miatt is.¹⁴

1. táblázat: A marokkói migrációs politikához kapcsolódó mérföldkövek (saját összeállítás)

Évszám	Esemény
1956	Marokkó ratifikálta a menekültek jogállásáról szóló 1951. évi genfi menekültügyi egyezményt.
1957	A menedéjjoggal kapcsolatban Marokkó királyi rendeletet fogadott el, amelyben kitért az 1951. évi genfi menekültügyi egyezmény végrehajtásának módoszataira, továbbá létrehozták a Menekültek és Hontalanok Hivatalát (BRA).
1967	Marokkó 1968-ban ratifikálta a menekültek jogállásáról szóló 1951. évi genfi menekültügyi egyezmény 1967. évi jegyzőkönyvét.
2003	Az ország 2003-ban elfogadta a 02-03. számú bevándorlási törvényt. Ez többek között meghatározza a menedékkérők tartózkodási igazolványának

¹² MIXED MIGRATION CENTRE 2022.

¹³ AFRICA NEWS (2018); JACOBS 2023.

¹⁴ EUROPEAN COMMISSION 2022.

	megadási feltételeit, valamint a kiutasítás vagy kitoloncolás megtagadásának kritériumait.
2011	Marokkó 2011-ben elfogadott alkotmánya elismeri a nemzetközi egyezmények elsőbbségét a nemzeti joggal szemben.
2013	A marokkói király, VI. Mohamed 2013 szeptemberében hivatalosan bejelentette a migráció és a menekültügy „humanitárius megközelítésének” tervét
2014	2014-ben Marokkó elfogadta első Nemzeti Bevándorlási és Menekültügyi Stratégiáját (SNIA), amely fontos hazai jogi reformokat tartalmazott a menedéjjoggal és a migrációval kapcsolatban.
2018	2018 decemberében Marokkó is aláírta az ENSZ biztonságos, rendezett és szabályos migrációról szóló Globális Migrációs Paktumát, amelynek célja a migrációval kapcsolatos nemzetközi együttműködés kereteinek megteremtése.
2022	2022-ben az Európai Bizottság és Marokkó megújított partnerséget indított az irreguláris migráció és az embercsempész-hálózatok elleni küzdelem terén.

A NYUGAT-AFRIKAI ÉS NYUGAT-MEDITERRÁN MIGRÁCIÓS ÚTVONALAK

MAROKKÓ MINT KAPUÓR

Geostratégiai elhelyezkedése miatt Marokkót gyakran „Európa kapuórének” is nevezik.¹⁵ Az észak-afrikai ország közvetlenül a Gibraltári-szoros túloldalán található, így az Afrikából Európába tartó migrációs útvonalak kulcsfontosságú tranzitpontjának számít. Az elnevezést használók kiemelik Európához való közelségét, valamint a migrációs áramlások ellenőrzésére és kezelésére irányuló erőfeszítéseit egyaránt. Ennek előzménye, hogy az arab ország lépéseket tett határa biztonságának megerősítése és az európai országokkal való együttműködés fokozása érdekében. Az illegális migráció kezelése okán különféle intézkedéseket hajtott végre a határai védelmére, például megnövelte a járőrözési tevékenységet, fejlesztette megfigyelési technológiáit és a határellenőrzési műveleteket.¹⁶

Az Európai Unió és Spanyolország számára az elmúlt években felértékelődött a marokkói hatóságokkal való kooperáció. Ebből kifolyólag az EU és Spanyolország több segítyt küldött a Királyságnak, és a felek megállapodtak az embercsempészet elleni küzdelemben, az érkezők számának csökkentésére való törekvésben és a migránsok hazájukba való

¹⁵ FERRER-GALLARDO – GABRIELLI 2022.

¹⁶ HILPERT 2022.

visszatérésének segítésében.¹⁷ Ennek ellenére Marokkó időnként felemeli a szavát a források szűkössége miatt, és az ország tisztviselői is már többször hangoztatták, hogy az ország nem lehet Európa „migrációs rendőrsége”. Azt akarják elérni, hogy északi szomszédjaik nagylelkűbb forrásokat biztosítsanak az országukban tapasztalható migrációs válság kezelésére. Ezzel kapcsolatban vezető spanyol politikusok már többször is elismerték, hogy: „Marokkó segít nekünk”¹⁸, azonban az elmúlt években több komoly diplomáciai konfliktus bontakozott ki a felek között. Az ellentétek oka, hogy egy spanyol kórházban ápolták koronavírus-fertőzése miatt azt a Brahim Ghalit, aki a Nyugat-Szahara függetlenségéért küzdő Polisario Front vezetője. Válaszul Marokkó sok bevándorlót ellenőrzés nélkül engedett át spanyol felségterületre.¹⁹ Ez utóbbi esemény is rávilágít arra, hogy Marokkó szerepe megkerülhetetlen az illegális migráció kezelésében, és végső soron Európa biztonságához is nagymértékben hozzájárul.

Ahogy a fentebb említettekől kiderült, Marokkó egyszerre kibocsátó, tranzit- és célország a leginkább – de nem kizárólag – Afrikából érkező migránsok számára. A következőkben az országot érintő irreguláris és illegális migrációs trendek kapcsán felmerülő kérdésekre igyekszünk választ adni. Marokkóból két főbb útvonal vezet Spanyolország szárazföldi, illetve vízi határaihoz. Az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség (továbbiakban: Frontex) módszertani megközelítése szerint a nyugat-afrikai útvonalat választók hajóval közelítik meg Spanyolország legdélebbi autonóm térségét, a Kanári-szigeteket. A nyugat-mediterrán folyosón közlekedők pedig vagy a Földközi-tenger nyugati medencéjét átszelve érik el a spanyol partokat, vagy még az afrikai kontinensen maradva lépnek be az Európai Unió területére. Ennek kapcsán fontos kiemelni két nagyon sajátos helyzetben lévő terület geostratégiai jelentőséget, hiszen Melilla és Ceuta több ízben szerepelt már a nemzetközi sajtóorgániumok címlapjain a fal- és kerítésrohamozások, továbbá a tömeges és illegális átkelések miatt. A Marokkóba ékelődő spanyol exklávékba való bejutás reménye azért is sokkal kecsegtetőbb a migránsok számára, mert nem kell több napig lélekvesztőkben hánykolódnia a tengeren, hanem a határzár vízi megkerülésével vagy a fal megmászásával sokkal egyszerűbbnek tűnik az átjutás. Emellett az is kritikus szempont, hogy a Földközi-tengeren jellemzően busás összegekért viszik át az embercsempészek az Európába vágyókat, míg a határfalaknál akár egyénileg és csoportokba verődve is lehet próbálkozni. A 2023. márciusi terepkutatás során készített interjúkból az derült ki, hogy sok szubszaharai állampolgárnak pont addigra fogyott el a pénze, amikor elérték Marokkót, így már nem tudták kifizetni a nem ritkán több ezer euróra rúgó csempészdíjat.

¹⁷ EL MASAITI 2019.

¹⁸ EL MASAITI 2019.

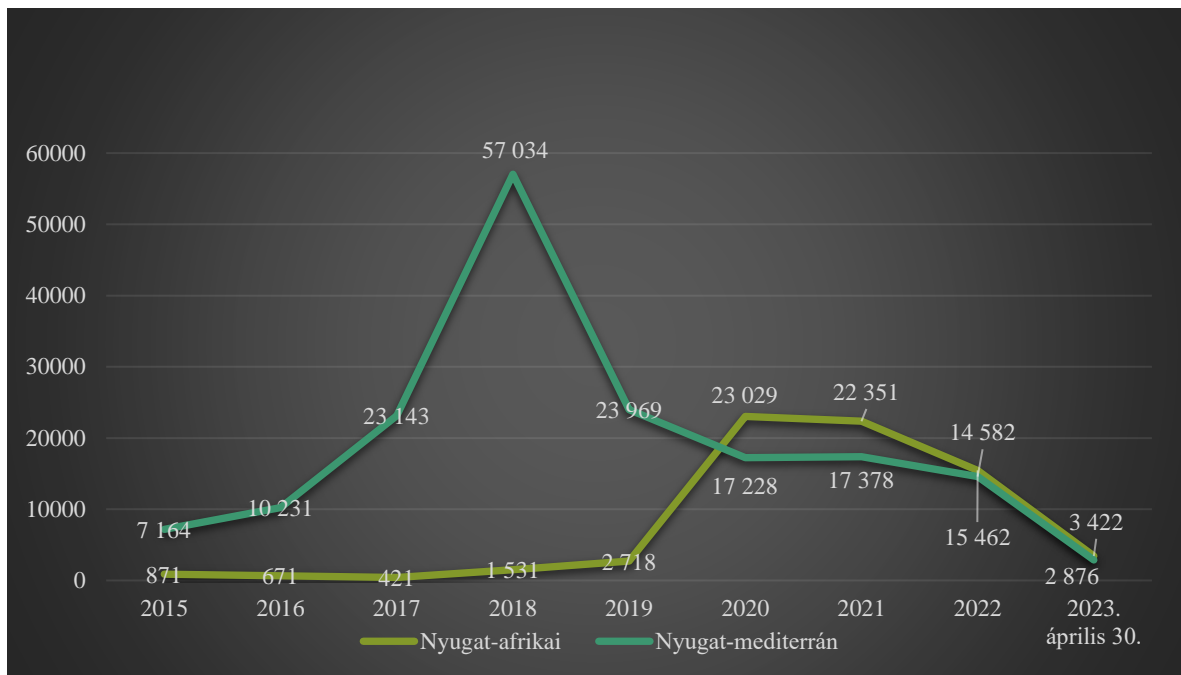
¹⁹ AP NEWS 2021b.

AZ ÚTVONALAK KIHASZNÁLTSÁGA

A csempészdíjak és módszerek áttekintése előtt érdemes a konkrét szám adatokra rávilágítani (lásd 1. ábra). A Frontex által gyűjtött, de a tagállamoktól érkező nemzeti adatok alapján jól kirajzolódik, hogy egy adott évben körülbelül mennyien használnak egy-egy folyosót. Marokkó perspektívájából tulajdonképpen három főbb útvonal a meghatározó – a Kanári-szigetekre, az európai kontinensre és az enklávék területére vezető utak –, de a Frontex a kontinentális Spanyolország partjainál és az exklávék határainál elkövetett jogellenes belépéseket egy kategóriába sorolja. Így aki a Kanári-szigetekenél követ el határsértést, azt a nyugat-afrikai útvonalat használókhoz számítják, míg aki kihajózik a Földközi-tengerre és úgy éri el Spanyolország déli partvonalát vagy az exklávék területét szárazföldi/vízi csatornákon keresztül, azt a nyugat-mediterrán folyosóhoz regisztrálják. A sokkal rövidebb és kevésbé veszélyes nyugat-mediterrán útvonalon 2009 és 2015 között évente körülbelül 5 000–8 500 fő érkezett Spanyolországba. Ezt követően, 2016-2018 között jelentősen megnőtt az ezt a folyosót használók száma, és 2018-ban 56 245 fővel elérte az eddigi csúcst. A nyugat-mediterrán útvonal forgalma 2019 óta csökkenő tendenciát mutat.²⁰ Az 1. ábra a 2015. január 1-je és 2023. április 30-a közötti időszak vonatkozásában azt mutatja, hogy évente mennyi illegális határátlépést detektáltak a spanyol hatóságok a nyugat-afrikai és nyugat-mediterrán folyosókon. Az ábrán látható esetszámok mindig magasabbak lesznek, mint a ténylegesen érkezők száma, ám a régióra vonatkozó nagy migrációs trendek ebből az adatsorból is jól kivehetőek. A nyugat-mediterrán folyosón 2018-ban észlelt kiemelkedően magas, 56 ezret meghaladó érkezésszám miatt az EU számos új kezdeményezést indított a nyugat-afrikai partnerországokkal, többek között ráerősített az EU-Marokkó partnerségi együttműködésre is. A Marokkóval folytatott kooperáció keretében a következőkre helyeztek még határozottabb hangsúlyt: határigazgatás kérdése; társadalmi-gazdasági integráció elősegítése; intézményi támogatás és kapacitásépítés; a migránsok védelme és jogaik tiszteletben tartása.²¹

²⁰ UNODC 2022, 2.

²¹ COUNCIL OF THE EU AND THE EUROPEAN COUNCIL. 2023.

1. ábra: A nyugat-afrikai és nyugat-mediterrán útvonalakon keresztül érkezők által elkövetett illegális határátlépések száma 2015. január 1. és 2023. április 30. között²²

Míg 2018 után jelentős mértékben csökkent a nyugat-mediterrán térséget használók száma – emiatt az illegális határsértések is visszaestek –, a Kanári-szigetekre egyre többen érkeztek: 2020-ban például 23 271 ember élte túl a tengeri átkelést és kötött ki a szigeten. A legtöbben 2020 utolsó negyedében érkeztek (17 147 fő). 2020 őszén, amikor egyre többen jutottak illegálisan a Kanári-szigetekre, számos európai és észak-afrikai országban intézkedéseket vezettek be a COVID-19 terjedésének megfékezésére. Az 1. ábráról az is leolvasható, hogy 2018-hoz képest a későbbi években már sokkal kevesebb illegális határátlépést regisztráltak a nyugat-mediterrán folyosón, majd 2020-ban meg is szűnt ennek az útvonalnak a dominanciája: 2020 óta sokkal többen használják a nyugat-afrikai útvonalat, mint a nyugat-mediterránt. Az „eltolódás” egyik fő oka, hogy 2019 folyamán a marokkói hatóságok sokkal szigorúbb vízi és szárazföldi határőrizeti intézkedéseket – beleértve a tengeri elfogásokat, valamint a keresési és mentési műveleteket egyaránt – foganatosítottak. A marokkói hatóságok 2019-ben több mint 60 migráncscsompész csoport ellen folytattak nyomozást és mintegy 3 000 hamisított dokumentumot foglaltak le. Ugyanebben az évben körülbelül 27 000 irreguláris bevándorlót tartóztattak le. A marokkói belügyminisztérium adatai szerint 2020-ban 10 316 embert fogtak el és mentettek ki az ország északi partjainál.²³

A világjárvány nyomán bevezetett lezárások rendkívül negatívan hatottak a gazdasági tevékenységekre, a kereskedelemre, a mobilitásra és az energiaárakra. A következmények a kisvállalkozók és a bér munkások – különösen az informális szektorban dolgozók – számára voltak szignifikánsan súlyosak. 2020 áprilisi adatok szerint a marokkói vállalkozások 57

²² FRONTEX 2016–2022.

²³ UNODC 2021, 19.

százaléka szüntette be ideiglenesen vagy véglegesen a tevékenységét. A zsugorodás negatívan hatott a lakosság alacsony jövedelmű szegmenseinek – beleértve a belföldi és külföldi lakosokat is – jövedelemtermelő képességére.²⁴ A személyes bevételek csökkenése, a kilátástalanság, a Száhel-övezetben dúló fegyveres konfliktusok, a politikai instabilitás egyre inkább gerjesztette a már amúgy is meglévő migrációs folyamatokat.

CSEMPÉSZDÍJAK ÉS MÓDSZEREK

2021-es adatok szerint a migránsok átlagosan 1 300–1 500 eurót fizettek a Kanári-szigetekre való eljutásért, ha Marokkó és a marokkói fennhatóság alatt álló Nyugat-Szahara partjainál található számos kikötő valamelyikéből indultak. Az európai kontinensre történő utazásért felszámított árak átlagosan 1 800 és 2 500 euró között mozogtak a Nador és Al Hoceima közötti partszakaszon, és 400 és 1 400 euró között a Tanger és Salé közötti zónában. A Marokkóból Algériába történő szárazföldi átkelés – többnyire a marokkói állampolgárokat érintette – általában 100-120 euróba került, míg az ellenkező irányba történő utazás ára átlagosan 350 euró volt.²⁵ Ezzel szemben a 2022-es adatok már jelentős tarifaemelkedést mutattak: 2022 elején a tengeri átkelés Marokkó déli részéről és Nyugat-Szaharából a Kanári-szigetekre 1 900 és 2 830 euró közötti összegbe került – a szubszaharai és nem marokkói állampolgárok gyakran magasabb díjakat fizettek. Az áringadozás a feltételezések szerint különböző tényezőktől függ: az embercsempészek szolgáltatásai iránti növekvő kereslet, az indulási pont lokációja, a használt hajótípusok, az éghajlati viszonyok alakulása – rosszabb időjárási körülmények esetén jellemzően alacsonyabb árak – és a marokkói biztonsági szolgálatok változó mértékű felügyelete a part mentén. Az árak évszakonként is jelentősen ingadoznak: a magasabb árak jellemzően a tavasz és a kora őszi közötti időszakhoz kapcsolódnak, amikor az átkelés a nyugodtabb időjárás miatt könnyebbnek mondható.²⁶

A nyugat-mediterrán folyosó kapcsán érkező információk valamelyest eltérőek a nyugat-afrikaitól: egyes források szerint a Földközi-tenger nyugati részén való átkelés a legdrágább tengeri útvonal, a díjak átlagosan 2 800 dollár/fő körül mozognak. A spanyol hatóságok azt is megerősítették, hogy azokat a migránsokat, akiket az átkelés során a hajó navigálásával vagy épp a helymeghatározással bíznak meg, az aktívabb részvételük ellentételezéseként kedvezményt kaphatnak. Ezenkívül a migránsok neme, állampolgársága, kora és társadalmi-gazdasági háttere is szerepet játszik a díj meghatározásában. Mivel Marokkó 2019 óta fokozottabb határmegfigyelést végez, a Spanyolországba való utazás költségei megnövekedtek, továbbá általánosan elmondható, hogy a világiárvány kezdete óta Nyugat- és Észak-Afrikában egyaránt emelkedtek a csempészdíjak. Felmerülhet a kérdés, hogy a nehéz körülmények közül indulók miből tudják kifizetni a magas csempészdíjakat? A válasz pedig vagy az, hogy az érintettek akár tíz évig is spórolnak egy-egy útra, vagy a család,

²⁴ UNODC 2022, 2–4.

²⁵ GLOBAL INITIATIVE AGAINST TRANSNATIONAL ORGANIZED CRIME 2022, 2.

²⁶ RUIZ – DE LUGO 2022, 13.

barátok, helyi közösség segítségét kérik megelőlegezett hitel formájában, amelyet aztán hazautalással kiegyenlítenek. A megtakarításokat többnyire az utazás kezdeti költségeinek, vagyis az első szakaszoknak a fedezésére használják fel. Ha nem tudnak fizetni, az embereket az útvonal mentén építőipari, háztartási, mezőgazdasági vagy prostitúciós munkára kényszerítik.²⁷

Az embercsempészek ritkán fordulnak közvetlenül az ügyfelekhez, inkább a menekülni szándékozók és a már úton lévő emberek keresik fel szolgáltatásaikat. Nyugat-Afrikában a csempészzel kapcsolatos információkat leginkább a közösségi térként működő helyeken, például buszpályaudvarokon, taxiállomásokon, kávézóknak és fodrászszalonokban lehet begyűjteni. Az észak- és nyugat-afrikai szárazföldi útvonalakon tevékenykedő csempészek jellemzően nem állnak kapcsolatban a vízi folyosókon tevékenykedő csempészekkel. A Nyugat-Afrikában aktív csempészeket jellemzően nem egy nagy csoport tömöríti, hanem sok kicsi hálózatba szerveződnek. Tagságuk gyakran változó, a sofőrök, kormányosok és más közvetítők ad hoc együttműködéseket kötnek konkrét ügyfelek kiszolgálása érdekében. A csempészek ritkán rendelkeznek transznacionális lefedettséggel, nemzetközi kapcsolatokkal, mivel legtöbbször arra szakosodtak, hogy egy meghatározott területen vagy egy adott határátkelőhelyen könnyítsék meg a mozgást.

Miután felvették a kapcsolatot az embercsempésszel, az ügyfeleket arra utasítják, hogy önállóan utazzanak a tengeri átkelés kiindulási pontjához. A marokkóiak a dél-marokkói és nyugat-szaharai partok mentén fekvő kisvárosok olcsó szállodáiban szállnak meg, és a költségek csökkentése érdekében gyakran osztoznak a szobákon az embercsempészek más ügyfeleivel. Egyesek akár egy hónapot is eltöltenek ezekben a szállodákban, arra várva, hogy az embercsempészek elegendő ügyfelet gyűjtsenek, felkészítsék a hajót az átkelésre, megtalálják a jó időjárás és a tengeri elfogás alacsony kockázatának megfelelő időszakát. A hajóút szervezői általában nem utaznak a bárkáknak. Jellemzően az egyik ügyfelet „veszik fel” hajóvezetőnek, és rá bízják a tengeri átkelés kivitelezését. A hajóvezetővel ad hoc megállapodásokat kötnek ingyenes vagy kedvezményes átkelésről, cserébe azért, hogy a hajót a Kanári-szigetekre navigálják. A kiválasztott hajóvezetők általában férfiak, akiknek vitorlás vagy halászati tapasztalatuk van. Általában váltásban állnak a kormányrúdnál, hogy éjjel-nappal haladjon a hajó. A csempészés pikantériája, hogy a bűnüldöző szervek a hajón tanúsított viselkedést tekintik a vád fő elemének, tehát azok az emberek, akik a tengeri átkelés során kormányoznak, élelmiszerral látják el az utasokat, használják a GPS-t vagy utasításokat adnak a többi utasnak, embercsempészet gyanúja alá esnek.²⁸

A Kanári-szigeteken kikötő menekülteket és migránsokat érkezésük után 72 órán át adminisztratív őrizetben tartják, Gran Canaria és Tenerife fogdáiban, valamint egy Lanzaroténál horgonyzó hajón. Sok migráns arra panaszkodik, hogy az adminisztratív fogva tartására szolgáló létesítmények gyakran nem felelnek meg a minimális követelményeknek,

²⁷ UNODC 2021, 15–16.

²⁸ UNODC 2022, 23–26.

például a vízhez, a higiéniai és egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés tekintetében. A Spanyolország és az észak-, valamint nyugat-afrikai országok között jelenleg érvényben lévő kétoldalú megállapodások értelmében a kitoloncolásra ítélt férfiakat ezután visszatoloncolási központokba szállítják. A Spanyolország és Mauritánia közötti bilaterális egyezmény értelmében a Mauritániából induló és Spanyolországba illegálisan tengeren keresztül érkező valamennyi személyt állampolgárságától függetlenül vissza lehet küldeni Mauritániába, kivéve, ha menedékkérelmet nyújtanak be a Kanári-szigeteken. A spanyol törvények tiltják a gyermekek deportálását, a nők kitoloncolása pedig logisztikai szempontból kihívást jelent, ezért ritkán kerül rá sor.²⁹

EGYES ÚTVONALAK ELŐNYEI ÉS HÁTRÁNYAI

Ha pedig egy személy arra az elhatározásra jut, hogy elvándorol hazájából és hazautalások révén segíti az otthonmaradókat, akkor alaposan meg kell fontolnia, hogy milyen módon éri el a vágyott célszámot. A számadatok után érdemes az útvonalak jellemzőire is kitérni, hiszen emberi sorsok ezrei vándorolnak ezekben a térségekben. A nyugat-afrikai útvonal kiindulópontjai az északnyugat-afrikai partok mentén helyezkednek el egészen Gambiától Marokkóig (mintegy 2 500 km távolság) nyújtóva. A Kanári-szigetekre vezető tengeri átkelés hossza Marokkótól és Nyugat-Szaharától megközelítőleg 100 km, míg Szenegál és Gambia partjaitól akár 1 700 km is lehet. Az átkelés időtartama igencsak eltérő: a Dél-Marokkóból és Nyugat-Szaharából induló és Lanzarote vagy Fuerteventura szigetére érkező hajók körülbelül 24 óra alatt megteszik a távot, míg a Szenegálból induló és El Hierro felé tartó hajók esetében több mint tíz napig is eltarthat az út. A menetidő függ az időjárástól, a lélekvesztő minőségétől és a szállított utasok számától egyaránt. A hajók legtöbbször fel van szerelve GPS-szel és/vagy iránytűvel, de műholdas elérést biztosító telefonnal jellemzően nem. Ezért, amikor elérik a mobilhálózati lefedettséggel rendelkező parti sávot, vagy a spanyol hatóságokat vagy a hozzátartozókat értesítik, hogy mentsek ki őket.

Sokszor a nem kormányzati szervezetek tájékoztató kampányokat szerveznek az északnyugat-afrikai partok mentén található fő kiindulási pontokon, amelyek keretében megismertetik a migránsokkal a spanyolországi vagy saját segélyvonaluk számát. Így amikor egy NGO kap egy hívást egy hánykolódó hajóról vagy egy aggódó hozzátartozótól, a szervezet azonnal kapcsolatba lép a spanyol hatóságokkal, és megadja a bajba jutott hajó GPS-koordinátáit. A nyugat-afrikai útvonalon érkezők közül sokan nem kívánnak a Kanári-szigeteken letelepedni. A szigetcsoportokon kevés a munkalehetőség mind a külföldi, mind a hazai állampolgárok számára. A túlszűfozottság elkerülése érdekében 2021 folyamán a spanyol hatóságok a Kanári-szigetekre érkező – és ott menedékkérelmet nem benyújtó – felnőtt menekülteket és migránsokat a sürgősségi létesítményekből a spanyol szárazföldön található hosszú távú befogadóközpontokba helyezték át. Az érvényes útlevelel rendelkező

²⁹ UNODC 2022, 25–26.

menekültek és migránsok önállóan is mozoghatnak Spanyolország területén belül, így, ha van rá pénzüik, repülő- vagy kompjegyét is vásárolhatnak a szárazföldre.³⁰

A nyugat-afrikai folyosó jellemzőinek áttekintése után érdemes kicsit keletre pillantani, egészen pontosan a Gibraltári-szorosig, illetve az Alborán-tengerig, mivel itt csupán 13 km a távolság a két kontinens között. Ebben a térségben is leginkább embercsempészek segítségével jutnak át Marokkóból Spanyolországba azok, akik a vízi átkelés mellett teszik le a voksukat – legfőképp akkor, amikor az átkelés nagyobb szervező kapacitást igényel, például hosszabb tengeri utak vagy erősen őrzött tengeri területek esetén. 2015 és 2019 között egyre többen kísérelték meg az átkelést a Marokkó, valamint Ceuta és Melilla közötti szárazföldi és tengeri határon. A számok 2020-2021-ben ismét csökkentek, nagyrészt a határátkelőhelyek lezárása miatt (2019-ben 62 166 fő érkezett irregulárisan, míg 2020-ban csupán 1 769 fő).

A Marokkó északi partján fekvő Tanger kikötővárosa a nyugat-mediterrán útvonal egyik fő kiindulópontja. A városban a migránsok csempészése a marokkói taxis maffia, a migráns- és menekültközösségek, valamint a hajótársaságok közötti bizonytalan szövetségre épül. A nyugat-mediterrán folyosó sajátossága, hogy jellemzően nem nagy nemzetközi bűnszervezetek végzik a csempészés megszervezését és kivitelezését, hanem többnyire egyének, vagy laza kapcsolatra épülő kisebb csoportok segítik az átkelést. Általában csak bizonyos határátkelőhelyeken tevékenykednek, és egyszerre látják el a személyszállító, szállásadó, munkaerő-közvetítő és munkaadói szerepköröket. Ezeknek az embercsempészeknek és közvetítőknek az üzleti tevékenysége a társadalmi tőkájükön alapul, amely az etnikai, nyelvi és kulturális kötelékek által kialakított kapcsolatokra vezethető vissza. Érdekes, hogy a nők viszonylag nagyobb hányada támaszkodik a határokon átívelő, nemzetközi csoportok segítségére. Sok kameruni nő például már az indulás előtt, vagy az észak-nigériai államokban talál magának olyan transznacionális bűnszervezetet, amely megszervezi az útját egészen Észak-Marokkóig. Esetükben a legnagyobb problémát az jelenti, hogy sokszor válnak a szexuális kizsákmányolás céljából elkövetett emberkereskedelem áldozatává.

A spanyol és a marokkói rendőrség által végzett vizsgálatok alapján a Marokkóból Spanyolországba irányuló migráns-csempészetben részt vevő, laza kapcsolatokra épülő, nemzetközi szervezett bűnözői csoportok sok esetben marokkói és spanyol állampolgárokat is „foglalkoztatnak” – ők legfőképp a koordinációért, a logisztikáért, a megfigyelésért, az információgyűjtésért és a szállításért felelősek. A nyugat-mediterrán útvonal szárazföldi és vízi átkelési alternatívái nagyon sok veszélyt is hordoznak magukban. 2021 első félévében becslések szerint 40 ember halt meg, miközben megpróbált átkelni a Marokkóból Ceutába és Melillába vezető szárazföldi úton. Ezek jóval magasabb számok a 2020-ban bejelentett egy főhöz és a 2019-ben azonosított hét főhöz képest. A 2021-ben

³⁰ UNODC 2022, 15–22.

elhunytak közül öt személyt azonosítottak marokkóiként, akik Ceutába úszva próbáltak eljutni.³¹

Marokkó az egyetlen afrikai ország, amelynek az EU-val közös szárazföldi határa van két spanyol exklávé miatt. Melilla és Ceuta Marokkóba ékelődve leginkább a szubszaharai migránsok számára elsőszámú desztináció. Annak érdekében, hogy megakadályozzák az illegális átjutásokat, Spanyolország 1993 és 1996 között kerítéseket épített, térfigyelő kamerákat telepített, valamint fegyveres rendőröket vezényelt az objektumok védelmére. Melilla szárazföldi határát egy körülbelül 13 kilométer hosszú, kettős határkerítés védi, amely három szektorra oszlik. A külső kerítés magassága 3,5 méter, a belső kerítés helyenként eléri a 6 métert. Mindkét kerítés szögesdróttal van ellátva annak érdekében, hogy az irreguláris bevándorlók ne tudjanak átmászni. A telepített megfigyelőrendszer 106 rögzített kamerából áll. Ceuta körül egy 7,8 kilométer hosszú, kettős határkerítés található, amely három szektorra van osztva. A kerítés mentén telepített 37 mozgatható kamerát leszámítva a határőrizethez használt technikai felszerelés ugyanaz, mint Melillában.³²

A két kerítés ügye akkor került a nemzetközi sajtóorgánumok címlapjára, amikor 2022. június 24-én közel 2 000 migráns – legtöbbször szudáni és dél-szudáni – rohamozta meg a kerítést és próbált átjutni a spanyol területre. A marokkói biztonsági erők könnygázzal és gumibotokkal próbálták visszatartani őket. A kormány beszámolója szerint 23 migráns halt meg az eset során. Helyi emberi jogi csoportok szerint a valódi áldozatok száma akár 37 is lehet, továbbá több tucatnyian megsérültek. Fontos tudni azonban, hogy nem ez volt az első ilyen akció: 2021. április 17-én és 18-án becslések szerint 8 000 ember – köztük 2 000 kiskorú – úszva vagy a határkerítésen átmászva próbált átjutni Spanyolországba Ceutánál. A spanyol katonák és határőrök igyekeztek mindenkit visszatartani és az átjutottak nagy többségét összegyűjtötték, majd visszatoloncolták Marokkóba.

A két ország között 1992-ben aláírt kétoldalú megállapodás lehetővé teszi Spanyolország számára, hogy kérje a Marokkóból illegálisan beutazott személyek visszafogadását. 2021 áprilisában azonban diplomáciai feszültség alakult ki, mivel Spanyolország engedélyezte, hogy Brahim Ghali – a nyugat-szaharai függetlenségi mozgalom vezetője – COVID-19 kezelés céljából belépjen az országba. Egy hónappal később Marokkó lazított a határellenőrzésen, aminek következtében 8 000 migráns jutott át a spanyolországi Ceutába.³³ A két állam közötti viszonyon valamelyest segítette, hogy a Marokkó és a két exklávé közötti szárazföldi határt – amely a COVID-19 járvány kezdete óta le volt zárva – 2022. május 17-én újra megnyitották.³⁴ A helyzet enyhüléséhez vezetett az is, hogy 2022 márciusában Pedro Sanchez spanyol miniszterelnök bejelentette, hogy támogatja azt a 2007-

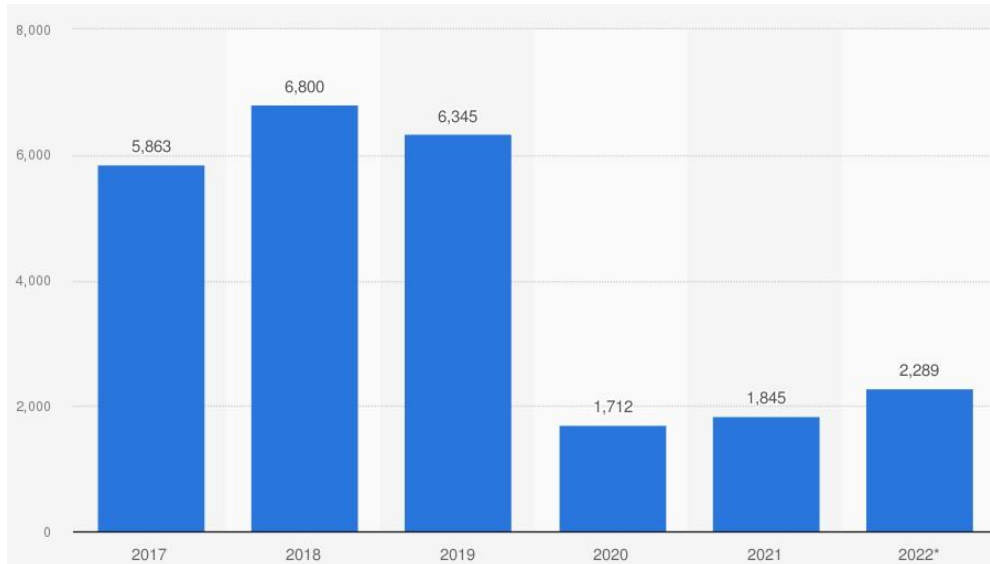
³¹ UNODC 2021, 9–16.

³² SADDIKI 2017.

³³ SMITH 2022.

³⁴ AIDA 2023.

es marokkói tervet, amely szerint Nyugat-Szahara autonóm státuszt kapna Marokkó fennhatósága alatt.³⁵

2. ábra: Ceután és Melillán keresztül spanyol területre – szárazföldi úton és engedély nélkül – belépő külföldiek száma 2017 és 2022 között³⁶

ÖNKÉNTES HAZATÉRÉS MAROKKÓBA ÉS MAROKKÓBÓL

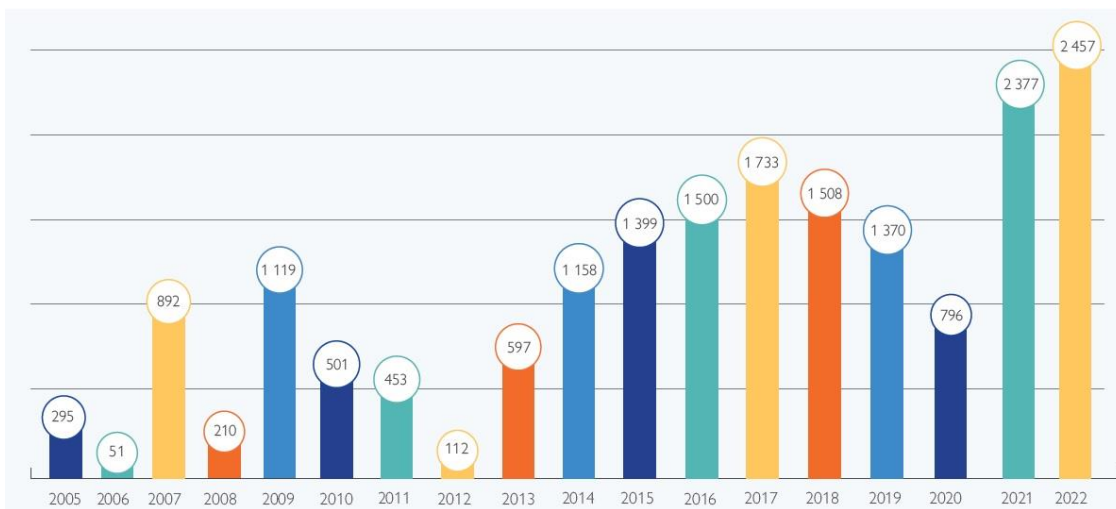
Az irreguláris migrációs folyamatok után érdemes pár gondolat erejéig kitérni a legális ki- és bevándorlás bizonyos példáira is. Marokkóban számos olyan nemzetközi szervezet van jelen, amelynek fő fókuszja a migránsokra és menekültekre vetül. Az egyik ilyen csoport a Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM), amely az ENSZ rendszerébe ékelődve a letelepedési és hazatelepülési műveletek lebonyolításában játszik fontos szerepet. Az IOM Marokkóban 2001 óta van jelen, és tevékenységi köre három részre osztható. Egyrészt támogatja a kormányt annak megértésében, hogy a migráció hogyan hat az egyes kormányzati területekre, illetve, hogy milyen mértékben segítik vagy akadályozzák az ágazati politikák a migránsok társadalmi szerepvállalását, integrációját. Másrészt közvetlen segítségnyújtást is biztosít a bevándorlók számára: a szervezet célja, hogy védje a kiszolgáltatott helyzetben lévő, rászoruló migránsokat, például a kísérelő nélkül érkező kiskorúakat vagy az emberkereskedelem áldozatait. Ebben az értelemben egészségügyi és humanitárius szolgálatot is ellát, valamint kiemelt szerepe van az önkéntes visszatérési és reintegrációs programok menedzselésében. Harmadrészt a Nemzetközi Migrációs Szervezet a formális, nem formális és informális oktatás, a kapacitásépítés, a szakképzés, a sport és közösségi alapú tevékenységek révén igyekszik a fiatal marginalizált marokkói fiatalokhoz is elérni, felzárkóztatni őket. A helyi IOM-misszió szorosan együttműködik a

³⁵ MOHAMED 2022.

³⁶ STATISTA 2023.

marokkói hatóságokkal, nemzetközi kormányzati partnerekkel, ENSZ-ügynökségekkel, civil társadalmi szereplőkkel és helyi egyesületekkel e kérdések kezelése, valamint hatékony és sikeres projektek kidolgozása érdekében.

A fent felsorolt feladatok közül fontos kiemelni a szervezet által működtetett önkéntes hazatérési és reintegrációs programot. A projekt humanitárius, adminisztratív, logisztikai és pénzügyi támogatást nyújt a nehéz helyzetben lévő migránsoknak azért, hogy visszatérhessenek származási országukba, illetve azoknak a marokkóiaknak segít a reintegráció kapcsán, akik hazaköltöznének Marokkóba. 2022-ben 3 552 migráns (2 097 férfi, 916 nő, 277 fiú és 262 lány) igényelt segítséget az önkéntes hazatéréshez. Az IOM és partnerei 2 457 fő (1 443 férfi, 616 nő, 207 fiú és 191 lány) számára tudták megszervezni a biztonságos hazautat 26 különböző származási országba. 2020-hoz képest 2021-re és 2022-re megháromszorozódott a programban részt vevő migránsok száma (lásd 3. ábra). Ez a növekedés elsősorban annak tudható be, hogy 2022-ben jelentős mértékben növekedtek a kérelmek teljesítésére fordítható pénzügyi források, így a világjárvány terjedésének megfékezése érdekében bevezetett mobilitási korlátozások miatti halmozott késedelmeket kompenzálni tudták az elmúlt két évben. A migránsok 1%-a Dél-Amerikába, 2%-a Ázsiába és 97%-a afrikai országba tért haza. A legtöbb kedvezményezett elefántcsontparti (657 fő), guineai (598 fő) és szenegáli (367 fő) állampolgár volt.

3. ábra: Marokkóból a származási országokba önként visszatérő migránsok számának alakulása 2005 és 2022 között³⁷

A program másik szelete kapcsán érdemes elmondani, hogy a reintegrációs program 2005-ös indulása óta a helyi IOM és partnerei több mint 2 100 marokkói visszatérőnek nyújtottak segítséget. A támogatottak több mint 25 országból érkeztek. 2022-ben 639 marokkói tért haza önként a nyugat-afrikai országba. A visszatérők száma 2022-ben jelentős mértékben növekedett a COVID-19 világjárvány következtében kialakult társadalmi-gazdasági válság,

³⁷ IOM 2023, 6.

az ukrajnai háború, valamint a pandémiához kapcsolódó marokkói mobilitási korlátozások feloldása miatt.

4. ábra: A Marokkóba hazatérő marokkóiak számának alakulása 2017 és 2022 között³⁸

KONKLÚZIÓ

Marokkó migrációs politikája ellentmondásos, mivel egyaránt tükrözi a külpolitikai prioritásokat, valamint a marokkói belpolitika természetét. Belföldi szinten alapvető problémát jelent, hogy a marokkói politikai reformok gyakran rövid távúak, központosítottak, és a monarchia által megszabottak. Elsődleges céljuk a kritikák rövid távú enyhítése, nem pedig a migrációs politika hosszú távú és érdemi megváltoztatása. A 2014-ben elfogadott Nemzeti Bevándorlási és Menekültügyi Stratégia leggyengébb pontja a végrehajtás hiánya. Az ezt követően kibontakozó, migránsokkal és menekültekkel való bánásmódról szóló felfokozott vita sem tudta kivívni a stratégia széles körben történő alkalmazását és elfogadását, ami miatt a migránsok és menekültek időnként kiszolgáltatott helyzetbe kerülnek. Ez utóbbival kapcsolatban a különböző emberi jogi szervezetek gyakran emelik fel a hangjukat és követelik a menekültek és menedékkérők jogainak tiszteletben tartását.

Ami Marokkónak a nyugat-mediterrán térség migrációs rendszerében betöltött szerepét illeti, az észak-afrikai arab országból több migrációs útvonal is Spanyolországba vezet, ami miatt sokan tranzitországgként tekintenek rá. Kiemelendő Tanger, Tetuán, Nador vagy Al Hoceima mint kiindulópontok, ugyanis e települések a spanyol szárazföld közvetlen közelében találhatók, így nem meglepő, hogy térségükben nagyobb irreguláris migrációs mozgások tapasztalhatók. Az említett városok mellett a Gibraltári-szoros, illetve az

³⁸ IOM 2023, 12.

Alborán-tenger szerepe is említésre méltó, mivel itt csupán 13 km a távolság Európa és Afrika között, ami miatt fontos csomópontnak számít az irreguláris migránsok és embercsempészek számára egyaránt. Ezenfelül a két spanyol exklávé, Ceuta és Melilla szerepe is központi a térség migrációs rendszerében, mivel az elmúlt években jelentős migrációs gócpontokká és tranzitpontokká váltak az európai területre belépni próbáló migránsok számára. E két város területileg az afrikai kontinensen fekszik, de a gyakorlatban az Európai Unió részét képezik, így a migránsok ezeket a területeket potenciális Európába vezető kapunak tekintik.

Mindezekén túl az embercsempészek szerepe sem elhanyagolható, ugyanis a bűnszervezetek gyakran kihasználják a jobb gazdasági lehetőségeket kereső vagy a konfliktusok és üldöztetések elől menekülő migránsokat. Amellett, hogy jelentős összegeket kérnek el illegális tevékenységükért, a túlsúlyolt hajók, az elégtelen biztonsági intézkedések és a veszélyes tengeri viszonyok miatt sok esetben kockáztatják az Európába átkelni szándékozók életét. Azonban fontos tudni, hogy az elmúlt években a Marokkóból Spanyolországba tartó migrációs útvonalak fokozott ellenőrzés alá kerültek, ugyanis az észak-afrikai arab ország és északi szomszédja is szigorúbb határellenőrzési intézkedéseket vezetett be az illegális migráció visszaszorítása érdekében.

IRODALOMJEGYZÉK

ABOURABI, Yousra (2022): *Governing African Migration in Morocco: The Challenge of Positive Desecuritisation*. International Development Policy. Forrás: <https://doi.org/10.4000/poldev.4788> (Megtekintve: 2023.04.07.)

AFRICA NEWS (2018): *Morocco: More than 150 UN members adopt global migration pact*. Africa News, 2018. december 11. Forrás: <https://www.africanews.com/2018/12/11/morocco-more-than-150-un-members-adopt-global-migration-pact/> (Megtekintve: 2023.04.14.)

AIDA (2023): *Access to the Territory and Push Backs – Spain*. Asylum Information Database (AIDA), 2023.05.22. Forrás: <https://asylumineurope.org/reports/country/spain/asylum-procedure/access-procedure-and-registration/access-territory-and-push-backs/> (Megtekintve: 2023.05.25.)

AMDH (2015): *Morocco. Issues Related to Immigration Detention*. Forrás: <https://www.globaldetentionproject.org/wp-content/uploads/2020/09/GDP-and-AMDH-Submission-to-CMW-Morocco-ENG.pdf> (Megtekintve: 2023.05.30.)

AP NEWS (2021): *Around 3,000 Moroccan migrants cross into Spanish territory*. 2021.05.17. Forrás: <https://apnews.com/article/africa-north-africa-europe-lifestyle-immigration-89e3b29a464d10472190d15a5f26e6fa> (Megtekintve: 2023.04.15.)

BENNIS, Samir (2021): المغرب والجزائر يغازلون إفريقيا: الاتحاد الأفريقي يظهر مدى جودة هذا الأمر [Marokkó és Algéria Afrikának udvarol]. The Washington Institute, Fikra Forum, 2021. május 05. Forrás: <https://www.washingtoninstitute.org/ar/policy-analysis/almghrb-waljazayr-yghazlwn-afryqya-alathad-alafrqy-yzhr-mdy-jwdt-hdha-alamr> (Megtekintve: 2023.04.05.)

COUNCIL OF THE EU AND THE EUROPEAN COUNCIL (2023): *Migration flows on the Western routes*. 2023.04.11. Forrás: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/western-routes/> (Megtekintve: 2023.05.25.)

EL MASAITI, Amira (2019): *Morocco claims success in slowing migrant voyages to Europe*. Ap News, 2019. június 03. <https://apnews.com/article/73d214a5278e4fc38346690f683d20ba> (Megtekintve: 2023.04.13.)

EMBASSY OF THE KINGDOM OF MOROCCO IN JAPAN (é. n.): *Constitution*. Forrás: <https://morocco-emba.jp/about-morocco/constitution> (Megtekintve: 2023.04.14.)

EUR-Lex: *Az Európai Parlament és a Tanács 604/2013/EU Rendelete egy harmadik országbeli állampolgár vagy egy bontalan személy által a tagállamok egyikében benyújtott nemzetközi védelem iránti*

kérelem megvizsgálásáért felelős tagállam meghatározására vonatkozó feltételek és eljárási szabályok megállapításáról (átdolgozás). 2013.06.26. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0604> (Megtekintve: 2023.05.25.)

EUROPEAN COMMISSION (2022): *European Commission and Morocco launch renewed partnership on migration and tackling human smuggling networks*. Neighbourhood and Enlargement Negotiations, 2022. július 08. Forrás: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/european-commission-and-morocco-launch-renewed-partnership-migration-and-tackling-human-smuggling-2022-07-08_en (Megtekintve: 2023.04.15.)

FERRER-GALLARDO, Xavier – GABRIELLI, Lorenzo (2022): The Ceuta Border Peripeteia: Tasting the Externalities of EU Border Externalization. *Journal of Borderlands Studies*, 37:3, 645-655, DOI: 10.1080/08865655.2022.2048680

FRONTEX (2016–2022): *Risk Analysis Reports*. Forrás: <https://shorturl.at/xGLVW> (Megtekintve: 2023.05.25.)

GADEM (2015): *Managing the Euro-African Border*. Forrás: <https://www.gadem-asso.org/en/managing-the-euro-african-border/> (Megtekintve: 2023.04.13.)

GLOBAL INITIATIVE AGAINST TRANSNATIONAL ORGANIZED CRIME (2022): *Morocco: Organized Crime, Geopolitics and Economic Woes Drive New Trends in 2021*. GI-TOC, Human Smuggling and Trafficking Ecosystems – North Africa and the Sahel 2022 Series, 2022. július. Forrás: <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2022/06/Human-smuggling-and-trafficking-ecosystems-MOROCCO.pdf> (Megtekintve: 2023.05.25.)

Hilpert, Isabel (2022): *The Externalization of Border Control and the Dynamism between the European Center and the European Peripheries*. *Europe Now*, 2022. január 30. Forrás: <https://www.europenowjournal.org/2022/01/30/the-externalization-of-border-control-and-the-dynamism-between-the-european-center-and-the-european-peripheries/> (Megtekintve: 2023.06.05.)

IOM (2023): *Assisted Voluntary Return and Reintegration in Morocco – 2022 Yearly Report*. International Organization for Migration, 2023. Forrás: https://mena.iom.int/sites/g/files/tmzbdl686/files/documents/2023-03/Rapport_Annuel_EN_AVRR_20230310.pdf (Megtekintve: 2023.05.25.)

JACOBS, Anna (2023): *Morocco's Migration Policy: Understanding the Contradiction between Policy and Reality*. MIPA, 2023. április 12. Forrás: <https://mipa.institute/en/6872> (Megtekintve: 2023.04.14.)

KHALIL, Mourad (2022): *Irregular Migration in Morocco: A Case for Constructionism*. Independent Study Project (ISP) Collection. 3457. Forrás: https://digitalcollections.sit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4481&context=isp_collection (Megtekintve: 2023.04.13.)

MARKS, Jon – Ndour, Alié Dior (2022): *Money talks in Morocco's pivot to Africa*. The Africa Report, 2022. január 27. Forrás: <https://www.theafricareport.com/170733/money-talks-in-moroccos-pivot-to-africa/> (Megtekintve: 2023.04.04.)

MEKNASSI, Rachid Filali (2019): *Moroccan migration law in storm*. Revue de droit comparé du travail et de la sécurité sociale, 4 | 2019, 126-147. Forrás: https://journals.openedition.org/rdctss/1392?fbclid=IwAR16K-y_bVwwkPLXQB6q-6-A5Q0MEJtIb5OmAWQIwLehFQBsEv3QAxI8MME#quotation (Megtekintve: 2023.04.11.)

MIGRÁCIÓKUTATÓ INTÉZET (é. n.): *Genfi menekültügyi egyezmény*. Forrás: <https://www.migraciokutato.hu/glossary/genfi-menekultugyi-egyezmeny/> (Megtekintve: 2023.04.12.)

MIXED MIGRATION CENTRE (2022): *Understanding the mixed migration landscape in Morocco*. MMC, 2022. február. Forrás: https://mixedmigration.org/wp-content/uploads/2022/02/Understanding_the_mixed_migration_landscape_in_Morocco.pdf (Megtekintve: 2023.04.14.)

MOHAMED, Edna (2022): *Explained: Melilla, Ceuta, and the western Mediterranean migration route*. Middle East Eye, 2022.07.04. Forrás: <https://www.middleeasteye.net/news/morocco-spain-melilla-ceuta-western-mediterranean-migration-route-explained> (Megtekintve: 2023.05.25.)

Morocco's Constitution of 2011. English Translation by William S. Hein & Co. Forrás: https://www.constituteproject.org/constitution/Morocco_2011.pdf (Megtekintve: 2023.04.13.)

RUIZ, Lucia Bird – DE LUGO, Benitez (2022): *North-West Passage: The Resurgence of Maritime Irregular Migration to the Canary Islands*. GI-TOC, Human Smuggling and Trafficking Ecosystems – North Africa and the Sahel 2022 Series, 2022. december. Forrás: <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2022/12/Lucia-Bird-Canary-Island-December-2022.pdf> (Megtekintve: 2023.05.25.)

SADDIKI, Said (2017): The Fences of Ceuta and Melilla. In: *World Of Walls – The Structure, Roles and Effectiveness of Separation Barriers*. 57–81. o. Forrás: <https://books.openedition.org/obp/4562> (Megtekintve: 2023.05.25.)

SMITH, Emma (2022): *What's behind the deaths at Morocco's land border with the EU? The New Humanitarian*, 2022.09.18. Forrás: <https://www.thenewhumanitarian.org/analysis/2022/09/08/Migrant-crisis-Morocco-Spain-border> (Megtekintve: 2023.05.25.)

STATISTA (2023): Number of foreigners entering Spanish territory by land via Ceuta and Melilla without authorization between 2017 and 2022. 2023. január. Forrás: <https://www.statista.com/statistics/1187514/irregular-immigrants-arriving-in-spain-ceuta-melilla-by-land/> (Megtekintve: 2023.05.25.)

TÁRIK, Meszár (2021a): *Déli nyitás Rabatban – a marokkói kül- és biztonságpolitika új perspektívái*. Migrációkutató Intézet. Horizont 2021/18. Forrás: <https://www.migraciokutato.hu/2021/11/24/horizont-2021-18-deli-nyitas-rabatban-a-marokkoi-kul-es-biztonsagpolitika-uj-perspektivai/> (Megtekintve: 2023.04.13.)

TÁRIK, Meszár (2021b): *Marokkó, mint Európa egyik védőbástyája?* Mandiner, 2021. december 08. Forrás: https://precedens.mandiner.hu/cikk/20211208_marokko_europa_bevandorlas_migraciokutato (Megtekintve: 2023.04.13.)

UNHCR (é. n.): *Universal Periodic Review: 3rd Cycle, 27th Session – Morocco*. Forrás: <https://www.refworld.org/pdfid/590c852b4.pdf> (Megtekintve: 2023.05.25.)

UNODC (2021): *Migrant Smuggling to Morocco and the Western Mediterranean*. UNODC Observatory on Smuggling of Migrants, First Edition, 2021.12.08. Forrás: https://www.unodc.org/res/som/docs/Observatory_StoryMap_2_Final_2021.12.07.pdf (Megtekintve: 2023.05.25.)

UNODC (2022): *Northwest African (Atlantic) Route – Migrant Smuggling from the Northwest African coast to the Canary Islands (Spain)*. UNODC Observatory on Smuggling of Migrants, First Edition, 2022. július. Forrás: https://www.unodc.org/res/som/docs/Observatory_StoryMap_3_NorthWestAfrica.pdf (Megtekintve: 2023.05.25.)

HORIZONT ELEMZÉSEK

A Migrációkutató Intézet elektronikus kiadványsorozata

Kiadó: **Migrációkutató Intézet**

Szerkesztés és tördelés: Györgyi Dominika Zita

Lektorálta: Dr. Pénzváltó Nikolett

A kiadó elérhetősége: H-1518 Budapest, Pf. 155

Tel.: +36 1 372 0191

E-mail: info@migraciokutato.hu

Az elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik, és nem tekinthetők a Migrációkutató Intézet álláspontjának.

© Tárík Mészár – Tóth Klaudia, 2023

© Migrációkutató Intézet, 2023

ISSN 2677-1780